

MAGYAR JUHÁSZAT

ÉS KECSKETENYÉSZTÉS

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság

24. évfolyam
2015/3

JUHÁSZ PÁL – KUKOVICS SÁNDOR

A hús, az export és a lehetséges jövő

..... **II-III**

KUKOVICS SÁNDOR

A juh- és kecsketej termelés jelenlegi helyzetéről

..... **IV-V**

KUKOVICS SÁNDOR

A gyapjúról, szezon előtt

..... **V-VII**

BÁTOR ÁRPÁD – KUKOVICS SÁNDOR

Összefoglalás az ágazatról

..... **VIII-IX**

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: **Bátor Árpád**, A JUH TERMÉKTANÁCS ELNÖKE, **Dr. Jávor András**, EGYETEMI TANÁR, ELNÖKSÉGI TAG,
Dr. Kukovics Sándor, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ, JUH TERMÉKTANÁCS
Dr. Békési Gyula, **Dr. Mucsi Imre**, EGYETEMI TANÁR, • Szerkesztette: **Avar László**

A hús, az export és a lehetséges jövő

A hazai juh- és kecskeágazat meghatározó termékei csak részben esnek egybe. Az előbbi alapvetően élő vágóbárány és kis mértékben a juh/bárány hús, valamint a gyapjú és a tej jellemzi, míg az utóbbiban a tej a meghatározó, és a hús „csak” másodlagos termék. A hús fontosságára tekintettel érdemes és szükséges e terméket egy, az ágazatban működő vágóhid nézőpontjából értékelni, amire egy szakmai beszélgetés keretében került sor.

♦ *Az elmúlt negyed évszázadban átalakult a hazai juhhúsexport és annak háttere. Az utóbbi 15 évben megszűntek a külföldi tulajdonba került hazai juhvágóhidak, és felépültek az olyan kis-közepes kapacitású hazai vágóhidak, mint amilyent a Kapos Ternero Kft. működtet. Hogyan látja e folyamat tükrében az Ön vállalkozásának elmúlt két évtizedét?*

– A cégünk 1992-ben alakult. Nagyon „lentről” indulva – eszközellátottságunk szegényes volt – az első években bérmunkában dolgoztattuk fel a vágóállatokat. A fő termék a borjúhús volt, s a juhhúst eleinte választékbővítő lehetőséggel kínáltuk vevőinknek. A dinamikus fejlődésnek köszönhetően 1995-ben Hetes községben, Kaposvártól 10 kilométerre megvásároltuk a jelenlegi telephelyünket, ahol folyamatos beruházásokkal és fejlesztésekkel egy

közepes kapacitású, hatékony vágóhidat, valamint elsődleges feldolgozót alakítottunk ki.

♦ *A nagy speciális juhvágóhidak eltűnével párhuzamosan átalakultak a juhszektor tulajdonviszonyai is, és tagjai lettünk az Európai Uniónak, ami számtalan további változást hozott. Milyen hatással volt ez a folyamat az elérhető „vágóhídi alapanyag” mennyiségére és minőségére?*

– Az uniós csatlakozás bennünket is „megrázott”, ennek egyik eredményeként döntöttünk a specializáció mellett. Újabb beruházással a borjú és kiskérődző feldolgozásának technológiai és szakhatósági megfelelőségét valósítottuk meg. A cég jelenlegi kapacitása évi 250 tonna bárányhús (kb. 25 000 bárány), 150 tonna juhhús (10 000 felnőtt juh), valamint 300 tonna borjúhús. Ezek mellett a kecske vágása időszakos, alapvetően szezonhoz kötött, és évi néhány száz egyedet foglal magába.

A kilencvenes években felkínált vágóállatok minősége többnyire gyenge, illetve közepes volt. A feldolgozott – zömében vákuumsomagolt – hústermékek a nagy láncokon keresztül jutottak el a fogyasztókhoz, kizárólag belföldön.

♦ *Milyen változások következtek be a hazai juhhúsfogyasztásban, -keresletben az utóbbi egy-másfél évtizedben és az Önök*

vágóhídjával kapcsolatos igények esetleges módosulásában ez miként jelentkezett?

– A hazai juhhúsfogyasztás az uniós átlag tizede, 0,3 kg/fő. Ez a rendkívül alacsony fogyasztási szint piaci érdekeinkkel ellentétben, de a juhágazat helyzetét is pozitív irányba mozdítaná a belföldi juhhúsfogyasztás növelése. Az „egypiacos” magyar vágóbárány piaci pozícióját felértékelné a hazai vágóhídra is eladható alapanyag lehetősége: 10 dkg/fő fogyasztásnövekedés az ország éves termelésének kb. 20 százalékát jelentené, természetesen ehhez vágókapacitás-bővítés szükséges.

Az utóbbi 5–6 évben a juhhús eladásunk évről évre 15–20 százalékkal növekszik. Ma már a juh- és bárányhús termékeinket csomagolva és magasabb feldolgozottsággal adjuk el. Védőgázos és vákuumsomagolt kisereléssel hosszabb szavatosságot biztosítunk, a szeletelt és kockázott megmunkálással a vásárlók kényelmi szempontok szerinti igényeit elégítjük ki.

♦ *Milyen külföldi piacok keresletének kielégítését célozták meg a tevékenységük első időszakában és milyenek a mai külföldi értékesítési lehetőségeik?*

– Évek óta exportálunk bárányhúst Japánba, ahol Michelin-csillagos éttermek használják a magyar bárányhúst, és Svájcba, Ausztriába, Németországba és Szlové-

Konyhakész termékek

Fotó: Kapos Ternero Kft.

niába is. A reménybeli új piacaink Jordánia és a Fülöp-szigetek lehetnek.

Az üzemünk „halal” tanúsítással rendelkezik, ez az iszlám rituális vallási előírásoknak megfelelő termékekre vonatkozó jogosultság, és végzünk kóser vágást is, amely a zsidó vallási előírások szabályrendszerére.

Az utóbbi években az élelmiszer és az élelmiszer-alapanyagok felértékelődtek a világpiacon, ez a tendencia tovább erősödik. Erre alapozva kívánjuk exportpiacainkat bővíteni, elsősorban az iszlám országok irányába, de a Távol-Kelet is jó lehetőségeket kínál.

A bárányhús prémium termék, árfekvése is ezt igazolja. A minőséghez kapcsolódó ár-érték arány érvényesíthető mind a belföldi, mind a külpiacokon. Az országunkon jellemző gasztronómiai kultúra sokszínűsége a különböző életkorú és minőségű bárányokból kinyert húsok eladhatóságának biztosítója. Például a 6–8 hónapos „legelés”, nagysúlyú bárányt az iszlám vallásuk elfogadják és megfizetik, a 16–20 kg élősúlyú 40–50 napos életkorú, „tejes jellegű” bárány húsa a csúcsgasztronómia piacain talál vevőre. A minőségben is két véglet között nagyon-nagyon jelentős az árkülönbség. (Nyilvánvalóan a termelői oldalra, az előállítás költsége is igaz ez az evidencia.)

◆ *Melyik igényt (belföldi és/vagy export) milyen arányban tudja teljesíteni az átlag magyar juhtartó által „megtermelt” vágóbárány „feldolgozásával”?*

– A hazai ártermelő juhászok sajnos nem érdekeltek piaci oldalról a minőségi vágóbárány előállításában a jelenlegi, olasz piacra történő kissúlyú élő vágóbárány kivétel miatt. A magyar vágóbárány 80–85 százaléka még mindig élve hagyja el az országot. A kialakult és megcsontosodott kereskedelmi struktúra nem alkalmaz differenciált árat, (a gyenge-közepes minőségért ugyanannyi pénzt fizet, mint kiváló minőségért), ez gyarapítja a középszerűt és szegegyíti a jó terméket előállítókat.

Természetesen vannak korszerű gondolkodásúak az ágazatban, akik tudják és ismerik a piaci elvárásoknak megfelelő szakmai válaszokat. Ők azok, akik már vágott test árban gondolkodnak és a vágóhidunkra beszállított vágóbárányaik eladásakor jobban járnak. Az elszámolásunk alapja 5 euró/kg vágott test kg-ként (az érvényes MNB-árfolyamon). Ez 30–40 kg élősúly-kategóriára vonatkozik. Tájékoztatásul a merinó bárány maximum 47–48% vágási kihozatalt ér el, a hústípusú és húsfajtákkal végzett keresztezések eredményeként előállított bárányok pedig 51–53 százalékot.

Vágóbárány beszállítóinkat premizáljuk, amennyiben hústípus (charollais, ile de france, suffolk, texel, stb.) keresztezett végterméket biztosítanak számunkra. A felár mértéke 10 százalék a mindenkor olasz exportárhoz viszonyítva.

Ennek köszönhetően egyre többen adják el nekünk a kiváló minőségű bárányaikat. Ez a legfőbb biztosító az exportpiacaink

megtartásának és további bővítésének. Az elmúlt évi 850 milliós árbevételünk kb. 22 százaléka származott exportból. A célunk a belföldi piac 60, és az export 40 százalékos megoszlásának elérése, folyamatos árbevétel növekedéssel.

◆ *Hogyan látja az élő vágóállat export és a juhhús arányának jövőbeli változását?*

– Az élőállatok nagyobb távolságokra történő szállítását az egyre erősödő „zöldek” erősen támadják, és kifogásaikat már politikai vonalon is érvényesítik. Az állategészségügyi helyzetünk – az egyre gyakoribb új betegségek megjelenése miatt – már nem biztosítéka a korábban kialakult élőállatexport piaci struktúrájának. Vagyis a fenti két tényező is azt erősíti, hogy itthon kell feldolgozni a hazai termelésű vágóbárányt (vágóállatokat!!!), mert ez ad biztonságot az ágazat szereplőinek, és itthon marad az a hozzáadott érték, amely most még más országot, országokat gazdagít.

◆ *Az 1970-es évek elején a maedi visnavírus – érintettség miatt megállított, addig keresztezéseiben kiváló eredményeket hozó texel fajtát „építette újra” az országban az utóbbi 25 évben. Hogyan látja most e fajta jelenét és jövőjét a többi, időközben hazánkba került és jelenleg hasznosított más húsfajtához képest?*

– Mint magántenyésztő 25 éve foglalkozom a texel fajtával. A tulajdonomban lévő mintegy 80 nőivarú törzskönyvezett juhval a köztenyésztés számára biztosítok növénydek kosokat. Ez a fajta a világ egyik legjobb képességű húsjuh fajtája. Terminál fajta, tehát keresztezési partner, amelyet végtermék előállításra ajánlott használni. A fajta kiváló testformái jól öröklődnek, és már fiatal korban is kiváló hústestű bárányok előállítását teszik lehetővé. Véleményem szerint versenyképes bármely más hazánkban alkalmazott húsfajtával szemben.

◆ *Nehéz a hazai ágazatot egyszerre minőség és mennyiség szerint javítani, mégis, hogyan látja, melyik húzná jobban a másikat előre, hogy az ágazat gazdaságosabban működhessen és nagyobb biztonságot adjon a szereplőknek?*

– Oriási a lemaradásunk tartástechnológiában, tenyésztésben, ezen a területen jelentős támogatásra van szükség korszerűsítés céljából. Rendezetlen a földbérlet (a hazai juhtartók több mint fele bérelt területen legeltet); hosszú távú, és nem protekcionista, de szakmai alapon nyugvó bérleti jogosultságot kell biztosítani.

Az elmúlt 25 évben harmadára csökkent juhállományt mind létszámában, mind minőségében növelni és javítani kell.

◆ *Mennyiben függ az ágazat jelene és jövője a nyugat-európai versenytársak előnyeit csökkentő támogatások meglététől? Lehet-e az ágazat szerepét és jelentőségét szabályozókkal „beállítani”?*

– Az ágazatunkat hosszú ideig „mostoha-gyerekként” kezelte az agrárpolitika, nemzetgazdasági súlya azonban felértékelődik, felértékelődhet, amennyiben komolyan gon-

dolja a jelenlegi kormány az állattenyésztés kiemelt támogatását, ezen belül a kérődzőfajok megsegítését, helyzetbe hozását.

Az ágazat nyereségtermelő képességét javítja a támogatás mértéke, a 2012–2013–2014. években a kérődző-szerkezetátalakítási program szinte duplázza a támogatás mértékét. Az új költségvetési időszakban a nőivarú juh támogatás további növekedése stabilizálhatja a jelenlegi létszámot.

A nyereséges juhtartás jelentőségét nagyobb mértékben határozza meg a hasznosult szaporulat aránya és a vágóbárányok vágóértéke. Ezen a területen jelentős tartalékaik vannak.

◆ *Elegendő-e az ágazat szereplőit jelöléssel és nyilvántartással kiszolgálni, vagy minőségi orientációt is kellene adni a termelőknek?*

– Az állataink jelölését uniós szabályok írják elő. Az MJKSZ tevékenysége messze túlmutat a jelölés és nyilvántartás egyébként példaértékű tevékenységén. Az ágazat szereplőinek kinek-kinek a maga területén kell a feladatát a lehető leghatékonyabban elvégezni, ebben az esetben van esély rá, hogy 1,5 millió anyajuh legeljen az országunkban.

◆ *Az oktatás (juhász szakmunkás képzés) gyakorlatilag 1986-ban befejeződött az országban. Mekkora gondot jelent ez a tény Ön szerint a jelenlegi hazai ágazatban?*

A piaci lehetőségeink nagyon jók, környezeti adottságaink kiválóak, szakmai felkészültségük még megfelelő, de az oktatás újraindítása feltétlenül kívánatos, sőt szükséges, mind nappali szakmunkásképzésben, mind a továbbképzés szintjén. A felsőoktatás gyakorlatiasabb szemléletű képzése is fontos elvárás. Igaz, ehhez több szervezési munkára, gyakorlati lehetőségekre, és, ne titkoljuk, több anyagi forrásra is szükség lenne.

◆ *Melyek a jelen (1–2 év), a középtávú (3–5 év) és távolabbi (10–15 év) jövőre vonatkozó terveik?*

– A Kapos Ternero Kft. elkezdte a minőségi bárányhús népszerűsítésében, a piaci forgalom növelésében.

A tavaly megvalósult beruházásunknak köszönhetően a szakszerű húsfogyasztást és -tárolást is saját eszközökkel valósíthatjuk meg. Új termékcsoporttal is piacra lépünk a közeljövőben, védőgáz csomagolású darált húsokat kezdünk gyártani és értékesíteni.

Tervezési stádiumban van a vágóhid bővítése és korszerű technológiával történő felszerelése. A cél: egy napi gyártással egy kamion bárány vágására legyünk képesek (ez kb. 800 darab bárányt jelent). Ezzel a kapacitásnövekedéssel már megfelelhetünk a nagy bárányhúsfogyasztó országok nagykereskedői elvárásainak.

Juhász Pál

ügyvezető igazgató

Kapos Ternero Kft.

Kukovics Sándor

ügyvezető igazgató

Juh- és Kecske Terméktanács és Szakmaközi

Szervezet

A juh- és kecsketej termelés jelenlegi helyzetéről

A tejtermelés a vidékfejlesztés és munkaerőhasznosítás egyik legjobb formája lehetne a juh- és kecskeszektorban. Ahhoz, hogy a tej szektort visszaépítsük az országban, olyan, a tej higiéniai minőségére épülő, a fogyasztó egészségügyi biztonságát növelő támogatási rendszert ajánlott ismét bevezetni, amelyhez hasonló már működött az országban 1999 és 2003 között a juh- és 2000–2003 között a kecskégazdaságban.

Ez a rendszer az első osztályú tej termelését támogatja ugyan, de magával hozza az ágazat technikai és technológiai fejlesztését (ami a hazai háttérpar fejlődését is segíti), valamint a vidékfejlesztést a többletfoglalkoztatáson keresztül ugyancsak támogatja.

A két kiskérődző-ágazat létszám- és termelési, valamint fajtaadatait, illetőleg az elérendő lehetséges célt figyelembe véve, – a juhtej esetében 0,18–0,20 €/liter első osztályú tej, – a kecsketej esetében 0,12–0,15 €/liter első osztályú tej támogatási szint bevezetését tartjuk indokoltnak. Az erre vonatkozó részletes javaslatunkat már benyújtottuk az illetékes minisztériumoknak (2013-ban, 2014-ben és 2015-ben).

A juh esetében ennek bevezetésével 2018-ra elérhető lenne ismét az évi 1,0 millió, 2020-ra pedig az 1,5–1,8 millió liter első osztályú tej hazai előállítására. A kecske esetében a fenti időpontokra az 1,5 illetve a 2,5 millió liter is elérhető, bár ezen állatfaj esetében a feketegazdaságban „működik” a tejtermelés nagyobbik hányada, aminek jelentős részét ki lehetne fehéríteni (annak gazdaságra gyakorolt pozitív hatásaival együtt).

A látható tej mennyisége

A hazai juh- és kecsketej mennyiségét részint a KSH felmérései alapján becsli, részint saját rendszerén belül összegzi és értékeli a Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági Közhasznú Egyesület. Az 1. és 2. táblázatban bemutatottak az egyesület nyilvántartásában szereplő adatok, de tekintettel arra, hogy azok az engedéllyel működő ellenőrzött feldolgozók adataira épülnek, közelebb vannak a valósághoz. Amíg a juhtej esetében e látható tejmennyiséget a valóság 10–15 000 literrel haladhatja meg, a kecsketej esetében a ténylegesen megtermelt mennyiség 3–5–7 millió literre tehető, a meglévő felnőtt nőivarú kecskék száma függvényében.

A juhtej termelése (1. táblázat) számos hullámhegyet és hullámvölgyet ért meg az utóbbi évtizedekben, és a jelen időszakban is egy hullámvölgyben van, ami az EU-tagság kezdete óta mélyül. A mintegy 27 országba exportált juhsajtunk nyerstej-

háttere lecsökkent, a hazai piac vált meghatározó felvevővé, ahol egyre növekvő konkurenciát jelent a juhtej terméként megjelenése és jelenléte (főleg Szlovákiából). Az utóbbi években minimális mennyiségű juhtej termék jutott el külföldi vevőkhöz, bár, az elmúlt két évben a közkeleti piac feléledt, és az ide kiszállítható mennyiség jelenleg szinte korlátlanul tűnik.

A juhtej hatalmas utat járt be az utóbbi évtizedekben (1. táblázat). Az 1970-es csúcs után bekövetkezett visszaesést egy sokkal kisebb csúcs követte az 1980-as évek közepén. Az 1985-ös hullámhegy (10,8 millió liter) utáni visszaesés 1995-re 1,1 millió literet eredményezett. Az első osztályú minőségű juhtej termelésének támogatása (1997–2003) a termelés 50%-os növekedését eredményezte. Az utóbbi évtizedben a fenti növekedést meghaladó csökkenésre került sor.

A kecsketej termelésére (2. táblázat) mindig is meghatározó hányadban a feke-

A juhtej háttere

A juh esetében a tejtermelés struktúrája lényegesen egyszerűbb. Itt is jellemző a szétszórtság és a szükségesnél kisebb üzem méret, bár a 100–300 fejt juh az általános, és kevés 300–500 vagy annál is több anyajuhot fejő gazdaság van az országban. A tejet döntően két közepes és két kisebb méretű/feldolgozási kapacitású üzem dolgozza fel, nagy tejfeldolgozó nincs az ágazatban. A tej felvásárlási ára a feldolgozóüzem lehetőségeitől függően 180–200 Ft/liter volt 2014-ben.

A hatvan évvel ezelőtti, több mint 60%-os juhtejtermelési hasznosítással szemben, bár a fejt juhok száma évenként változik ugyan, mára az összes anyajuh 7–8%-át fejtik, ami 56–65 000 egyednek felel meg. A fejős juh gazdaságok száma, amelyek feldolgozónak értékesítik a megtermelt tejet, 65–70-re zsugorodott. Ezek mellett felleltünk 5–10 tenyésztőt, akik saját maguk dolgozzák fel a megtermelt tejet és értékesítik termékeiket.

tegazdaságban került sor, és az előállított tej zöme a saját felhasználást szolgálta. Ennek következtében az előállított tej mennyisége nehezen becsülhető. A legális gazdaságban nincs elég megfelelő minőségű feldolgozható tej, s ennek következtében a lehetséges piacok nem használhatók ki.

A kecske esetében sokkal nagyobb a visszaesés, ami nem a termelés mennyiségében mutatkozik meg igazán (bár az is nagyot zuhant), hanem a feketegazdaságba való visszahúzódásban.

A kecsketej háttere

A fejt létszámra a kecskék esetében az mondható, hogy elvileg minden éven felüli korú nőivarú egyed megfejnek. Ebből a KSH szerint 2014-ben 46 000 egyed volt a 19 413 kecsketartónál. Az MJKSZ 790 kecsketartónál 20 711 ilyen egyedről tud. Az előbbi szerint a tartók 91%-nál kevesebb, mint 10 kecskét tart (13 000 esetében 1–3 kecskéről van szó), az utóbbi regisztrációjában pedig ez az arány alig 30%. Az

A gyapjúról, szezon előtt

A hazai múlt és jelen

Egyre csökken azon juhtartók, juhtenyésztők (és kutatók) száma, akik még emlékeznek arra az időszakra, amikor még stratégiai alapanyagának számított a gyapjú, és finomsága (meg hosszúsága, tisztasága és színe) alapján kapott ár elegendő volt egy anyajuh egy évi tartási költségeinek fedezésére. Ez a világ már gyakorlatilag az 1970-es évvel megszűnt, amikor a hús fontosságának exponenciális előretörése elkezdődött. Ekkor már csak 25–28%-ot tett ki az egy anyajuh termékeiért kapott bevételből a gyapjú részaránya. Mára a gyapjúból származó bevétel aránya (az elmúlt két-három év árnövekménye ellenére) sem haladja meg a 2–4%-ot.

Igazi változást azonban az 1990-es rendszerváltás hozott, amikor a gyapjú árán meglévő 76,6%-os támogatást egyik napról a másikra eltörölték. Ennek oka sokrétű volt: az ország költségvetésének hiánya, a hazai könnyűipar kezdődő válsága, a világpiac kinyílása stb. A támogatás kiesése az akkor reális szintre vetette vissza a gyapjú átlagárát (35–50 Ft/kg). Azt természetesen be kell látnunk, hogy a fenti támogatás keretében tulajdonképpen a könnyűipart támogatták úgy, hogy ez a támogatás az alapanyagot előállító juhtartók tevékenységét segítette bevételeik növelésével, illetve költségeik csökkentésével.

A rendszerváltástól számítható intenzív létszámcsökkenéssel jelentősen visszaesett a gyapjú mennyisége is. Ezt csak erősítette az a folyamat is, amelynek eredményeként megszűnt a 11 hazai gyapjufeldolgozó az 1990-es évtized közepén. Azóta a helyzet annyit változott, hogy a még néhány éve működő mosóüzemek is megszűntek. Ettől kezdve csak hozzáadott érték nélküli nyersgyapjú külföldi értékesítésére kerülhet sor (a szálfínomság szerinti válogatás és bálázás csak korlátozott mértékű hozzáadott-érték-növelést jelent).

Messze van már az az időszak is, amikor 1983-ban több mint 3 millió juh (köztük több mint kétmillió anyajuh) termelt ebben az országban, amelyek éves nyersgyapjúhozama elérte a 12 760 tonna mennyiséget. Az EU-csatlakozásunk évére (2004) vonatkozóan még 4 703 tonna mennyiséget tart nyilván a KSH (igaz, a juhlétszámunk 2004. december 1-jén 1,397 millió volt), amely némileg nőtt a támogatások reményében emelkedő juhlétszám következtében (2005-ben 5027 tonna). Az elmúlt 2014 év végére az KSH adatai szerint 1,185 millió juh és benne 0,855 millió anyajuh volt az országban. Az előzetes adatok szerint a tavaly előállított gyapjűmennyiség 3939 tonna, ami 2,44%-kal meghaladja az előző évit (3843 tonna).

Az egy juhra vetített gyapjútermelési adatokat tekintve a mennyiség folyamatosan csökkent az utóbbi években: 2007: 3,58-, 2009: 3,47-, 2011: 3,27-, 2013: 3,18- és 2014: 3,01 kg. Természetesen, az egy anyajuhra vetített mennyiség ennél nagyobb, megközelíti a 3,6–3,9 kg-ot.

A teljesség kedvéért a változást a termelés- és tenyésztésellenőrzésben lévő magyar merinó anyajuhok adatai esetében is nyomon követhetjük az MJSZ, majd az MJKSZ adatai alapján. 2004-ben (2005-ös évkönyv) 13 451 anyajuh adatai szerint az átlagos nyírósúly 4,7 kg, a szálfínomság 22,7 mikron volt. Ezek az adatok a következő években az alábbiak szerint alakultak: 2007-ben (2008-as évkönyv) 7359 anyajuh, 4,4 kg nyírósúly, 9,3 cm fűrtmagasság, 22,7 mikron szálfínomság; 2009-ben (2010-es évkönyv) 5783 anyajuh, 5,2 kg nyírósúly, 9,4 cm fűrtmagasság, 22,7 mikron szálfínomság; 2011-ben (2012-es évkönyv) 4404 anyajuh, 4,6 kg nyírósúly, 9,2 cm fűrtmagasság, 22,6 mikron szálfínomság; 2012-ben (2013-as évkönyv) 4204 anyajuh, 4,9 kg nyírósúly, 9,3 cm fűrtmagasság, 22,7 mikron szálfínomság. Az adatsor a megfelelő gyapjűminőségi paramétereket teljesítő állatok számának drasztikus csökkenését mutatja (itt most más fajták adatait nem értékeljük).

Természetesen az ártermelő állományokban a hústermelési adatok és a báránylelőveltség növelése és egyéb okok miatt jelentős mértékű gyapjűszálfínomság erősödéské került sor, amit az elmúlt két-három év árnövekménye nem tudott érdemben befolyásolni.

A nemzetközi gyapjúárakról

Az 1980-as évek végén a VÁR-JUH Kft. lépett be második cégként a GYTV mellé a gyapjűforgalmazásba, és az utóbbi években ez a tevékenység 15–20 cég tevékenységében is jelen van, jóllehet ezek közül csak 8–10 foglalkozik valóban érdemi exportértékesítéssel. Az első években alapvetően a környező (Szlovákia, Csehország) és a nyugat-európai országok (Belgium, Németország) számítottak a fő célpontnak. Manapság az ide exportált nyersgyapjűnk is távol keletre kerül. Az utóbbi években megjelent Törökország is a magyar gyapjűt vásárlók sorában, de az alacsony ár miatt lassan vesztett versenyképességéből.

A gyapjű legnagyobb felvevője Kína, majd India, de meghatározóan Kína (mint ahogy ez az ország a legnagyobb juh- és kecsketartó is egyben). Ennek következtében jelentős mértékben befolyásolja a nemzetközi piaci árakat. Az Egyesült Királyság és Olaszország is jelentős gyapjűfelhasználó, de ezek az országok inkább mosott gyapjűt

Év	Mennyiség	Év	Mennyiség
1960	4,8	2002	1,511
1965	12,7	2003	1,383
1970	22,9	2004	1,250
1975	7,7	2005	1,050
1980	4,4	2006	0,950
1985	10,6	2007	0,760
1990	3,9	2008	0,673
1995	1,1	2009	0,688
1996	1,213	2010	0,817
1997	1,305	2011*	0,483
1998	1,338	2012	0,680
1999	1,481	2013	0,706
2000	1,454	2014	0,720
2001	1,324	2015	?

*egy nagy tejfeldolgozó csődeljárás miatt kiesett év közben.
Forrás: Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági Közhasznú Egyesület

Évek	Mennyiség	Évek	Mennyiség
1960–1999	?	2008	0,800
2000	0,681	2009	0,760
2001	1,264	2010	0,700
2002	2,104	2011	0,660
2003	2,157	2012	0,600
2004	1,650	2013	0,630
2005	1,100	2014	0,620
2006	0,950	2015	?
2007	0,850		

Forrás: Magyar Juh- és Kecsketejgazdasági Közhasznú Egyesület

utóbbi nyilvántartása szerint – fajtától és üzemtől függően – az egyedi tejhozam 420 és 880 liter/év/anya között változik.

A kecskék fejését még mindig több mint 10%-ban kézi, de 70%-ban egyszerű kanás, 20%-ban pedig modern fejálláson végzik. A tejtermelő gazdaságok több mint 97%-a kevesebb mint 5000 liter tejet állít elő éves szinten a KSH adatai szerint.

A tej felvásárlási ára széles értékek között változik (110–180 Ft/liter), de ennél alacsonyabb (10%) és magasabb (15%) is előfordul. Az előállított kecsketej 30%-a saját felhasználást szolgálja, 35%-a kerül a közvetlen környezet fogyasztóihoz és 35%-át vásárolják fel feldolgozó üzemek.

A kecskégazdaságban sincs valódi nagy üzem. A két közepes méretű (200–250 000 l/év) tejfeldolgozó (meghatározó arányban saját előállítású tejet dolgoznak fel) mellett két kisebb (50–70 000 l/év) és mintegy 10 kis (15–35 000 l/év) engedéllyel rendelkező üzemben dolgozzák fel a kecsketejet. Ezek mellett több tíze tehető azon kecsketartók száma, akik maguk dolgozzák fel az általuk előállított tejet és viszik piacra termékeiket.

Kukovics Sándor

▶ jút (még a saját nyersgyapjú „termésüket” is Távol-Keletre adják el) és szalagot, valamint fonalat és szövetet vásárolnak vissza a további feldolgozáshoz.

A világpiacon két meghatározó exportőre Ausztrália és Új-Zéland, amelyek előállított gyapjúnak több mint 50%-a a kínai piac igényeit elégíti ki. A kínai gazdaság növekedésének erősödése vagy lassulása alapvetően befolyásolja a keresletet, és ennek következtében az árakat is. Tekintettel arra, hogy jelentős bizonytalanságok alakultak ki a világban (Ukrajna, közel-keleti országok, Észak- és Közép Afrika, stb.), valamint Kína gazdasági növekedésének üteme lassult, a gyapjú iránti kereslet mozgása a nemzetközi piacon is követhető. E folyamatokat a két fő exportáló ország 2015. március első hetében végzett gyapjúárveréseinek tapasztalatai alapján foglaljuk össze.

Új-Zéland

Az egyik új-zélandi értékelés (*Business Desk*) szerint a bárángyapjú (amely közepes finomságú crossbred kategóriába sorolható) ára 3%-kal nőtt 2015 első két hónapjában, jelenleg 6,55 NZ\$ / kg, ami 2011 óta a legmagasabb. A legnagyobb hányadot kitevő crossbred gyapjú (30 mikron) ára 5,15 NZ\$/kg volt a múlt heti árverésen. A kínai igény minden innen származó gyapjú iránt folyamatosan nő, tavaly az összes termelés 52%-át vitte el Kína.

A „*Beef&Lamb New-Zealand*” előrejelzése szerint a 2014–15-ös szezonban 156 300 tonna zsírosgyapjúhozam várható, ami 4,7%-kal marad el az a 2013–2014-es szezontól, amely az anyajuhlétszám 1,3%-os, és az éves tenyészjerkelettség 7,6%-os, a teljes juhlétszám 3,2%-os csökkenésének eredménye. A 3,2%-kal kevesebb nyírt juh 4,7%-kal kevesebb zsíros gyapjút ad, s emellett az egyedenkénti hozam 1,4%-kal esik vissza (becsült értéke 4,68 kg zsíros gyapjú/egyed) a 2014–2015 szezonban.

Az éves összehasonlításokat a júniusi árverések (szezonzáró) alapján végzik el. A 2014–15-ös szezonra a finom, medium és durva gyapjú esetében 897-, 512-, 358 c/NZ\$/kg árat várnak, ami a 2013–2014-es szezonhoz képest 10,3, 6,7, 6,3%-os visszaesést jelez. Kína, ezzel együtt, továbbra is a legnagyobb vevő, 50% feletti értékkel.

Ausztrália

Az *Australian Wool Forecasting Committee* (woolnews.net) szerint 334 millió kg zsíros gyapjú termelése várható a 2014–2015 évben, ami 2% csökkenés a 2013–14-es szezonhoz képest. amikor ez a mennyiség 341 millió kg volt.

Az *ELDERS* (ausztrál gyapjúértékelő és -forgalmazó cég) képviselője szerint a 2015. március 6-ai árverések adatai alapján az utóbbi két hét alatt 60 centet nőtt a gyapjú ára a kínai igénynövekedés és az AU\$ gyengélkedés együttes hatása miatt. A durva gyapjú (30 mikron) esetében tapasztalt 765

AU\$ cent/kg-os ár 60 éves csúcshoz számít. A 17 mikronos finomgyapjú esetében 94 cent emelkedés következett be ezen időszak alatt, s a mostani ár mosott alapon 1388 AU\$ cent/kg.

A *Landmark* harmadik ausztráliai forgalmazó cég értékelése szerint a 2015. március 5-i árverési árak jelentős eltérést mutattak az egyes országok között. A piaci jelzőszámok általában 1–3%-os csökkenést mutattak az egyes finomgyapjú kategóriákban. A nyugati (Nyugat Ausztrália) jelzőszámában azonban, ahol a legtöbb durva gyapjú „terem”, 4%-os emelkedés volt március 5-i árverés szerint. A magyar szempontból érdekes finomsági és árindek az 1. táblázatban bemutatottak szerint alakultak, mosott gyapjú alapon, AU\$ cent/kg szerint.

Hasonló árákról számolt be az Australian Wool Network is. A 17-18 mikron finomságú gyapjú esetében 8-9%-os emelkedés volt, a többinél felekkora csökkenést tapasztaltak.

A hazai gyapjúpiac várható alakulása 2015-ben

Tekintettel arra, hogy március elején még a szezon elején vagyunk, fontosnak és érdekesnek számít, hogyan látják az értékesítési lehetőségeiket a hazai forgalmazók. A jelentős forgalmazóktól és a termelői szervezetektől egy kérdőív formájában kértünk információkat az ideai piaci várakozásokról. Néhány forgalmazó cég és egy termelői szervezet komolyan vette a kérésünket, így az ezektől kapott válaszokat összegezzük, mindenki okulására.

Előjárójában le kell szögezni, hogy pontos árakat egyetlen cég sem tud mondani. A finomság függvényében az ideai árak 220–250 Ft/kg körül várhatók, azonban a finomabb gyapjútételek esetében az ár 240–265 Ft-ot (és esetenként ennél még magasabb árat) is elérhet.

A *Berettyóvölgyi Kft.* (termelői szervezet, amelynek 2014-es gyapjúforgalma megközelítette az 500 tonnát) képviselője jelenleg optimistán ítéli meg a piaci helyzetet. A merinó és merinó jellegű gyapjú eladhatósági árát 250–260 Ft/kg közöttire teszik. A 22–24 mikron finomságú gyapjú esetében akár 30–50 Ft-os ártöbblet is elérhető.

Az *AGNUS-KER Kft.* úgy értékelte a helyzetet, hogy a hazai gyapjú exportpiacán és árban kismértékű javulás remélhető. A minőséget tekintve sajnos nem várható jelentős elmozdulás, ismervé a hazai viszo-

nyokat. Jobb minőséget jobban meg lehet fizetni, de nagyon nehéz a jobb minőségű gyapjúból nagyobb tételeket összehozni. Az Agnus-ker Kft. a hazai nyersgyapjú-felvásárlási piacon 12–15%-ot képvisel.

A *4N REAL Bt.* értékelése szerint a gyapjú vonatkozásban (is) a kínai piac számunkra a meghatározó. A külkereskedelemben lehet európai kereskedőpartner, de a végcél Kína. Jelenleg a múlt évi árak tűnnek reálisnak, de némi elmozdulást a forint-euró és a forint-dollár árfolyamváltozás hozhat. Az exportárakban jelentős az eltérés a válogatott skála vonatkozásában. A finom, 24,5 mikron alatti gyapjú képviseli a felső kategóriát az árban. Jellemző a minőségi tanúsítvány alapján történő értékesítés. Az ár esetében a távol-keleti piac mozgása a mérvadó.

A termelői gyapjúnál az ár megközelítően egységes, de felfelé irányuló eltérés lehet a nagyobb (6–700 anya) létszámú, homogén merinóállományok gyapjúja esetében.

A *CSABA-HUN Kft.* szerint a főbb gyapjútermelő piacokon a nyírásra kerülő juhek száma ugyan csökken, az egy egyedre számított nyírotömeg azonban nő, így az össz mennyiség nem csökken jelentősen. Ezen túlmenően meghatározó mennyiségű ausztrál export összetétele, amely a minőséget tekintve jelentősen eltér a magyartól. Ennek megfelelően különösebb árfelhajtó hatást nem remélünk. A cég számára (amelynek hazai részesedése 10 és 20% között változik) a kínai piac alakulása meghatározó, de a jövőben a török és más európai piacok jelentőségének növekedésére számítanak.

A kínai textilszektor teljesítményének csökkenése miatt a legutóbbi hírek a kereslet hanyatlásáról szólnak, így javulást a keresleti oldalról sem várnak. Ha az ausztrál árak alakulását vizsgáljuk, az eredmény attól függ, milyen devizában végezzük az értékelést. Az euró gyengülése nemigen segít, miután a fő exportőr Ausztrália devizája is gyengül az USA-dollárral szemben. A forint euróval szembeni kisebb erősödése pedig inkább nehezíti a jobb áron történő értékesítést.

Értékelésük szerint a termelők számára a gyapjúárbevétel marginális, ezért a tenyésztési szempontok között a gyapjúminőség nem szerepel, így a szálfínomság további romlására számítanak. Ezzel együtt, a jobb minőséget eddig is honorálták (tisztaság, homogenitás, finomság és fűrthosszúság) alapján. A kisebb szálfínomság-eltérések a kellő laboratóriumi háttér hiánya miatt nem honorálhatók.

1. táblázat: A Landmark minimum- és maximum-, valamint az AWEX átlagárai

Cég	szálfínomság mikron – ár AU\$ cent/ kg												
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	28	30	32
Landmark mini-maxi		1290	1186	1157	1158	1142	1143	1075	990	888	816	768	693
		1299	1196	1176	1163	1151	-	-	993	904	802	778	695
AWEX NRMPG	17	18	19	20	21	22	23	26	28				
	1330	1290	1194	1159	1158	1152	1143	975	816				

Földes Tamás értékelése szerint a nyírá-sok már megkezdődtek, de belföldi felvásárlási árak csak elvétve mutatkoznak, ezért ezekre igazán nem szabad támaszkodni. A külföldi vevők sem jelentek még meg, de a közeljövőben várhatók az ideai exportár-tárgyalások. Így egyelőre a nagy gyapjú-árverési központok mozgása adhat támpontot. Ezek közül is az ausztrál aukciók folyamatát érdemes mintaként figyelembe venni.

Ha a tavalyi azonos időszak piaci jelzőszámát tekintjük kiinduló adatnak – amely nagyszámú különböző típusú gyapjú ausztrál dollárban számított tényleges értékesítési árának súlyozott átlaga – akkor megállapíthatjuk, hogy májusra 11%-kal csökkent, majd az ideai év márciusára 9%-kal nőtt a gyapjú „világpiaci” ára. Az éves csökkenés hibahatáron belül van, tehát azt mondhatjuk, hogy a nyers gyapjú ára gyakorlatilag nem változott 2014-hez képest.

Mivel belföldi vevő jelentős mennyiséget nem vásárol, inkább csak manufaktúrális célokra használnak túlnyomórészt keresztezett és durva gyapjú tételeket, a piacot a külföldi kereskedők határozzák meg. Az európaiak (belga, holland, német, szlovák) és az Európán kívüliek is túlnyomó többségben keletre és távol-keletre szállítanak, mivel Európában töredékére esett vissza a gyapjúmegmunkálás.

Sajnálatosan a legtöbb kereskedő nem veszi figyelembe a gyapjú minőségét, és ezzel tovább gerjeszti az elértéktelenedés már megindult folyamatát. Az igényesebb vevők megkövetelik a heterogén magyar gyapjú válogatását és az ár kialakítását a minőségtől teszik függővé. Laboratóriumi vizsgálattal határozzák meg a legfontosabb jellemzőket, a finomságot, a kihozatalt, a növényi szennyeződéstartalmat és a szint. Ilyen minőségi adatok alapján utólagos árkiegészítést fizetnek. Ez a gyakorlat csak néhány igazán szakértő kereskedőnél folyik és elterjedésére – ismerve a körülményeket, a szereplőket és a gyapjú ágazati bevételi súlyát – nem számíthatunk.

Vas János, a HUNGAROWOLL Kft. vezetőjének véleményét azért is fontos e

tárgyban megtudni és megfogadni, mert 2014-ben az „Év Exportőre” díjjal ismerték el tevékenységét. A cég a hazai piac 25–30%-át fogja át, és 2014-ben több mint 850 tonna gyapjút exportált. Értékelése szerint a kínai igény globálisan nézve nem növekszik a tavalyihoz képest, már csak azért sem, mert teljesen más lett a világpolitikai környezet, ami negatívan befolyásolja a könnyűipar termelését is. Ilyenek az ukraj-

nai helyzet, az Iszlám Állam és az európai terrorizmus, az Európai Unió gazdasági-erkölcsi válsága, az USA gazdasági-politikai befolyásának erősödése Európában stb.). Ez a helyzet teljes mértékben eltér az egy évvel ezelőtti piacokat befolyásoló környezettől.

A magyar gyapjú árának növekedését jelenleg semmi nem indokolja. A prémium kategóriák jobban megfizethetőek lehetnek, mert a piac is magasabb áron értékeli ezeket. Az utóbbi évek felvásárlási gyakorlatát tekintve – hozzá nem értő „felvásárlókkal”, többszörös átteteleken keresztül bekerülő vegyes gyapjútételekből – nehéz homogén, piacképes árut készíteni. Az így működő felvásárlás követhetetlen: alapvetően pontosan attól veszik el a nyereséget, minden felelősséget kizárva, aki dolgozik a termékkel, elsősorban a juhtartót, egy kalap alá vonva a jó minőségű merinó gyapjút a piac szempontjából olcsóbb egyéb típusokkal.

A jobb minőséget (21–22, 23–24, 24–24,5 mikron szálfínomság), a

Hungarowool Kft. több évtizedes felvásárlási gyakorlata alapján, jobban meg is fizetik, s ezért keresik a közvetlen kapcsolatot a termelőkkel, hogy elsősorban nekik juttassanak a haszonból. A prémiumnak számító kategóriák esetében az ártöbblet akár 30%-ot is elérhet, de a minősítés és értékesítés folyamata 3–5 hónapot is igénybe vehet. Érdemi piacot a 22 és 30 mikron közötti finomságú gyapjútételekre lehet találni.

Ami a finomságot illeti, az átlagos magyar gyapjú hosszúsága 60 mm körüli, a fésülhető hányada 65–70%; a finomsága 23 és 35 mikron közötti, a mosott gyapjú aránya 42–45%, és a legnagyobb hányadára jellemző az enyhe sárgás elszíneződés (technológiai háttér hibája). Ezek a paraméterek nagy mértékben lefelé befolyásolják az elérhető árakat.

Az 1990-es évek közepén a magyar és ausztrál merinó gyapjú (azonos finomság és fűrthosszúság mellett) az OMMI által elvégzett összehasonlítása azt eredményezte, hogy az előbbi értéke csak 70%-a az utóbbinak. Az utóbbi másfél évtized eredményeként megállapítható, hogy a magyar gyapjú jelenlegi ára alig haladja meg az azonos paraméterű ausztrál gyapjú árának 35%-át! Amennyiben az európai merinó gyapjút eredetük alapján értéksorrendbe állítjuk, akkor a következő elgondolkodtató eredményre jutunk: a legjobb a francia, majd a spanyol, harmadik helyen a magyar, és negyedik helyen a román gyapjú van a skálán.

Mivel a gyártási folyamatok a távolkeleti országokban vannak, így mindenképpen ezek a piacok a meghatározóak. Az ágazatban zajló folyamatok értékelése szerint időszerű lenne a magyar textilipar bizonyos mértékű rekonstrukciója.

Kukovics Sándor

Összefoglalás az ágazatról

Az ágazat mérete (ennek megfelelően a környezetvédelemre gyakorolt pozitív hatása, a foglalkoztatottak száma, az előállított és exportra vitt termékek mennyisége, a vidék meg- és fenntartó képessége) alapvetően politikai döntés kérdése.

Az alkalmazható EU- és hazai források (támogatások) felhasználásával optimális szintre lehet beállítani az ágazatban tartott állatok (juhok és kecskék) létszámát, a foglalkoztatott munkaerő létszámát, és az ágazat vidék meg- és fenntartó hatását és szerepét, s ezzel kedvezőbb irányba lehet módosítani a termékkibocsátás mennyiségét és hatékonyságát.

Az utóbbi másfél évtizedben a nyilvántartott hazai gyepterület nagysága 1,1 millió ha-ról alig 0,740 millió ha-ra csökkent, amelynek meghatározó többsége feltétlenül juhlegető (kisebb hányada rét és kaszáló), amelynek hasznosítása, karbantartása, és a rajta élő növények és állatvilág (rovarok, madarak, kis emlősök, stb.) sokszínűségének meg- és fenntartása döntően e két faj egyedeinek hasznosításától (legeltetés stb.) függ.

Természetesen nem azért kell juhot-kecskét tartani és tenyészteni, hogy támogatást kapjanak az emberek, hanem azért szükséges támogatni őket, mert a teljes társadalom előnye érdekében juhot és kecskét tartanak!

A fejlesztés okai és indokai

Miért kell a juh- és kecskeágazatot fejleszteni és a kecskeágazatot átláthatóbbá tenni? A válasz nem túl bonyolult. Mert:

- olyan területek gondozását és „művelését” látja el, amelyek nélkülük nem kezelhetők, és művelésük az emberi szükségletek (környezet- és tájvédelem, legeléssel csökkentett allergén pollentermelés, és ezzel kisebb gyógyszerigény és kevesebb munkából való kiesés, stb.) kielégítése szempontjából alapvető jelentőségű;
- olyan területeken állít elő emberi szükségletre termékeket (hús, tej, gyapjú és talajműveléshez trágya), amely területeket és takarmányokat más állatfajjal hasznosítani nem lehet (vagy csak nagyon alacsony hatékonysággal);
- nagy a vidéki munkaerő lekötésében és alkalmazásában játszott szerepe: foglalkoztatási és ezzel munkaerőigénye 2,5–3-szorosa – azonos termékmennyiségre, illetve bevétel-tömegre vetítve – akár a tejelő, akár a húsmarhához hasonlítjuk;
- az utóbbi alapján jó lehetőséget ad az egyéb munkalehetőség híján közfoglalkoztatásba kényszerült munkanélküliek alkalmazására, foglalkoztatására, a „faluvállalat” vagy „szociális szövetkezet” létrehozására a hátrányos helyzetű területeken, emellett alkalmas háztáji szintű alkalmazásra, akár közfoglalkoztatás keretében is;
- az előállított termékei alapvetően megfelelnek a bio/óko termék-előállítás minősítési

előírásainak és támogatják az egészséges táplálkozást és emberi életet;

- ökológiai lábnyoma – üvegházhatású gázki-bocsátása – lényegesen elmarad más kerdő-zőfajokétól;
- nemcsak lehetővé teszik, de segítik is a biológiai sokszínűség („biodiverzitás”) megőrzésének lehetőségét;
- az ágazat alapvetően exportra termel (hozzáadott érték nélküli alapanyag-kivitel) és termékeik hosszú távon is korlátozás nélkül értékesíthetők;
- a termékek (élő vágójuh, kis hányadban juh- és bányahús, nyersgyapjú) 90%-ot meghaladó hányadban exportra kerülnek (ugyanakkor a tejtermelés visszaesése miatt a tejtermékek elenyésző hányada jut el határon kívüli piacra),
- a juhtartás a jelenlegi viszonyok között nem gazdaságos tevékenység (egy átlagos anyajuh 3500–12 800 Ft negatív bevételt jelent hasznosítástól függően, éves szinten); a közvetlen juhtámogatások a +/- nulla értéket megközelítő szintre tudják azt vinni, és az egyéb támogatások hozzák azt jövedelmező szintre;
- a kecsketartás zöme – ennek megfelelően a termék-előállítás döntő hányada – ma is inkább a fekete-, kisebb hányadban a szürke-gazdaságban zajlik.

A juh- és kecskeágazat főbb jellemzői

A létszám és üzemszám

Az anyajuhlétszám egyértelműen visszaesett az EU-csatlakozást követő év (2005) adatahoz (1,430 millió juh és benne 1,164 millió anyajuh) képest, és ez a csökkenés eléri a 300 000 egyedet a 2014. év decemberi KSH-adatok (1,185 millió összes juh, és 0,855 millió anyajuh) szerint (*Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés 2015. február; 1. és 2. táblázat*). Az utóbbi öt évben érzékelhető hullámvázban volt a júniusi és a decemberi létszámadatokban (az utóbbiak rendre elmaradtak az előbbiektől a 100 napos gazdaságban tartási kötelezettség miatt). Ez alól a 2013. év számított „üditő és reménykeltő” kivételnek, amikor is a 2014. elejétől (és az új KAP-tól) várt többlettámogatás reményében több anyajuh maradt meg a gazdaságokban, mint előző évben. A kiábrándulás egyik következménye a 2014-es létszám visszaesés.

Az 1990-es évek közepén mintegy 8800 juhászat működött az országban, amelyek létszáma 6600-ra esett vissza 2013-ra, és 2014-ben az ENAR-adatok szerint számuk 7092-re nőtt. Bár az utóbbi tendencia akár pozitív is lehetne, de az egy üzemszámra vetített létszám a 120 egyedet is alig haladja meg (alapvetően a kis létszámú juhot tartók száma nőtt, és az egységes, jobb minőséget előállító nagyobb gazdaságok aránya és száma ijesztő mértékben esett vissza.

A kecskelétszámról igazából megközelítő adataink sincsenek az ENAR rendszerben (790 tenyészet, 20 700 kecske), mert itt a létszám fele, és az üzemszám harmada sem szerepel, ugyanakkor a KSH kimutatásában (46 000 kecske 19 400 tartónál) ezt lényegesen meghaladó adatokat vannak.

A termékek

A főtermék egyértelműen az élő vágóbárány lett az utóbbi 25 évben, azonban az előállított és értékesített mennyiség, mind összességében, mind egy anyajuhra vetített arányában drasztikusan visszaesett (*Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés 2015. február*). A kibocsátott és exportra értékesített összes vágóállat mennyisége 2005 és 2014 között 59,26%-ra esett vissza (826 835-ről 490 000 egyedre, ennek megfelelően az export vágott test egyenértékben számolva 66%-ra zuhant), ami a 2010 és 2014 közötti időszakra vetítve 69-, illetve 78%-ra való visszaesést jelent létszámban és mennyiségben!

A hazai juhhús (és benne kevés kecske) fogyasztás hosszú évek óta 0,3–0,32 kg/fő/év szinten áll, így nem számítható meghatározónak.

Az exportlétszámon belül a kecske 2014-ben csak 1700 egyedet tett ki (létszáma csak 1998 és 2005 között érte el az évi 5–8000 egyedet), így mennyisége elenyésző. Az előállított szaporulat csaknem teljes egészében hazai (termelő és környezete) fogyasztásra kerül.

A vágóállat mellett a többlet hozzáadott értéket jelentő juh- és bányahús exportmennyisége soha sem haladta meg az 5%-ot, de mennyisége 2014-re 100 tonnára (1,7%-ra) esett vissza.

A 2005 és 2014 közötti időszakban az összes támogatott nőivarú egyedre („anyajuh”) vetített hasznosult szaporulat 72,81%-ról 56,48%-ra; egy valódi termelő anyajuh esetében pedig 88,01-ről, 68,31%-ra zuhant vissza!

A gyapjú az 1970-es fordulópontig még fő terméknek számított, de az utóbbi évtizedekben egyértelmű melléktermékké vált, amelynek feldolgozására az 1990-es évek közepétől hazai ipar nincs, ezért nyersanyagként kerül exportra (3,1–3,3 ezer tonna nyers, illetve 1,2–1,4 ezer tonna mosott gyapjú mennyiségben), s amelynek értékesítéséből származó bevétel 2-4%-ot ér el gazdasági szinten anyajuhra vetítve.

A tej a juh esetében ugyancsak melléktermékké, fejős gazdaságokban társtermékké vált. Termelése az 1970-es csúcstól (22,9 millió liter) után 1985-re emelkedett meg jelentősen (10,5 millió liter), majd drasztikus visszaesés következett be 1995-ig (1,05 millió liter). Az 1997 eleje és 2003 vége között – az első osztályú tej termelésének támogatásának eredményeként – mennyisége 1,55 millió literre nőtt. Az EU-csatlakozást

követően – részben e támogatás elmaradásának következményeként – mennyisége 2014-re 0,72 millió liter (hatóságilag ellenőrzött, feldolgozott) szintre esett vissza.

A **kecske** esetében – a hazai körülményeink között – egyértelműen a **tej** számít főterméknek (kb. 80%, és a hús 15–18%-ot ad), amelynek előállított mennyisége csak becsülhető. Az első osztályú kecsketej termelésének támogatása miatt (2000 eleje és 2003 vége között) a fehér gazdaságban feldolgozott (és hatóságilag ellenőrzött) tej mennyisége 2,35 millió literre nőtt. E támogatás megszűntének részbeni eredményeként a hatóságilag, minőségileg (higiénia) ellenőrzött kecsketej mennyisége 0,620 millió literre esett vissza (becsült teljes nagysága 3 és 7 millió liter közöttire tehető), azaz, a kecsketermék előállítás döntő hányada visszahúzódott a fekete gazdaságba.

A belső fogyasztás

A hazai **juhhús** (és benne kevés kecske) fogyasztás hosszú évek óta **0,3–0,32 kg/fő/év** szinten áll, így nem számítható meghatározónak. E fogyasztás azonban meghatározott ünnepekhez és alkalmakhoz kapcsolódik döntően, s emellett egyes régiókban lényegesen magasabb, míg másokban szinte elenyésző (főleg, mert sok régióból eltűnt a juhtartás – egyéb állattartással együtt).

Az átlagos juh- és kecsketej, valamint **tejtermék fogyasztás** sem változott érdemben évek óta (becsült értéke **0,12–0,15 kg/fő/év**). A belső termelésből mintegy 60–80 tonna juh-, és néhányszor tíz tonna kecsketej termék jut külföldi fogyasztók asztalára, a többit az ország keretei között fogyasztjuk el. A hazai fogyasztást éves szinten mintegy 250–300 tonna import juhtejtermék (zömében tehéntejből készült juhtejtermék imitáció Szlovákiából) teszi teljessé. A kecsketej termék import ennek ötödét-negyedét teszi ki a becslések szerint.

A foglalkoztatás

A rendelkezésre álló adatok ismeretében (7092 juhászat és 19 400 kecsketartó – amely utóbbiból mintegy 3500 számítható érdemi méretűnek, és 13 000 esetében csak 1–2 egyed tartásáról van szó, s a teljes átlag nem éri el a 8 egyedet) mintegy **10–12 000 család** él a kiskérdő állatok tartásából. Amennyiben az alkalmazottak számát is ide számítjuk, akkor **25–30 000-re** tehető a juh és kecske ágazatban jelenleg **foglalkoztatottak** száma.

A két ágazatban sajnos a dolgozók átlag kora 50 év körülire tehető, és jelentős hányaduk kora (főleg a juhászatban) meghaladja a 70 évet is.

A kiskérdőszektorban dolgozó foglalkoztatottak átlagos képzettsége messze elmarad a szükséges és a lehetséges szinttől. Döntő hányaduk csak általános iskolát végzett, szakképzésben és középfokú oktatásban kis hányaduk részesült. Felsőfokú képzettséggel a szükségesnél messze kisebb hányaduk bír.

A lehetséges és szükséges jövő keretei

Bár az ország jelenlegi keretei között jó száz évvel ezt megelőzően 3 millió juhot és negyed millió kecskét tartottak, még is a lehetséges jövő létszáma meghatározásában a fenti adatokból indulhatunk ki.

A jelenlegi és a belátható jövőben akár másfél-kétmillió anyajuh termékeinek elhelyezésére alkalmas piac is rendelkezésünkre áll, de reális **célként 3–5 éven belül az egymillió**, és a jelenlegi EU-s gazdasági periódus végére (2020) pedig a számunkra a csatlakozáskor meghatározott létszám (**1,146 millió anyajuh**, mint támogatási felsőhatár) elérését tűzhetjük ki megvalósítható célként.

E létszám azt jelenti, hogy ennyi idő alatt ismét elérhetjük a **700, illetőleg 800 ezer exportált bárány** létszámot, illetőleg a 7100- és a 8400 tonna vágott test egyenértékben számított juhhús kiviteli mértéket.

Ennek megvalósításához felül kell vizsgálni az ágazatnak nyújtható **alaptámogatások** kereteit, és az EU állatjóléti követelményeinek való megfeleltetés **keretében prémium többlet támogatások** bevezetésére lesz szükség.

A vidék megtartóképeségének növeléséhez és benne a foglalkoztatás emeléséhez szükséges lenne elmünk **3–5 éven belül az 1,0 millió liter**, és **2020-ra** pedig az **1,5 millió liter**, első osztályú minőségű juhtej termelési szintet. A kecsketej esetében ezek az értékek azonos időtartamra az **1,5-**, illetve a **2,0 millió liter** első osztályú minőségű tej termelését jelentik.

E termelésjavításhoz, ami gyakorlatilag megfelel a tehéntej esetében jelenleg is alkalmazott minőségi támogatásnak (állatjóléti támogatás), újra be kell vezetni az **első osztályú juhtej és kecsketej termelésének támogatását**.

A fentiek megvalósítása mintegy 30%-kal növelheti az ágazatban szükséges **foglalkoztatási szintet**, ami azt jelenti, hogy elérheti a **40–45 000** főt is. Mindehhez szükségesnek látszik bevezetni

– a „regionális fejlesztés” keretében a jerke-utánpótlás, illetve az állományfiatalítás támogatását (minőségi fejlesztés) (teljes terjedelemben: www.mjkkkhe.hu);

– a „háztáji juhtartás” támogatását (teljes terjedelemben: www.mjkkkhe.hu);

– a „faluvállalatok”, illetve „szociális szövetkezetek” létrehozásának és működésük elindításának támogatását (teljes terjedelemben: www.mjkkkhe.hu).

A megvalósításhoz szükséges feltételek

A fenti tervek megvalósításában az ágazat szereplőinek és az ágazatot felügyelő kormányzatnak egyaránt vannak feladatai és kötelezettségei. Ezeket részletesen tárgyaltuk az elemzésünkben. Ezek közül mindössze az alábbiakat emeljük ki:

– Az elemzés eredményei egyértelműen mutatják, hogy az ágazat 2015-re tervezett **alaptá-**

mogatási szintje (anyajuh/év) a jelenleg meglévő anyajuh állomány megtartásához sem nyújt elég fedezetet. Az anyajuh-támogatás, az állomány kevesebb mint egy harmadára vonatkozó kiegészítő anyajuh támogatás és a költségek csökkentését célzó „de minimis” anyajuh támogatás együttes összegét a jövő érdekében át kell gondolni.

– Ahhoz, hogy érdemi létszámnövelésre lehessen számítani, és az az is következzen, a **juhászatban** a húsmarha ágazattal azonos, **nagyállat egységben meghatározott** támogatási szint bevezetésére van szükség (ez, **32,4 €/anyajuh/év**). A kecske esetében a 20 €/anyakecske/év támogatási szint elegendő.

– A megtermelt tej minőségének javításához a **juhtej** esetében **0,2 €/liter**, a **kecsketej** esetében pedig **0,15 €/liter** bevezetésére van szükség.

– Az anyajuhonkénti hasznosult szaporulat nagyságát döntő hányadban az állategészségügyi háttér befolyásolja, ami része az állatjóléti követelményeknek. Ennek elvárható szintű javulására akkor lehet érdemben számítani, ha az anyajuhonként hasznosult szaporulat nagyságához kapcsolódó prémium bevezetésére kerül sor (állatjóléti háttérrel): **70%-ot (3 €/év)**, **75%-ot (5 €/év)**, **80%-ot (8 €/év)**, **90%-ot (10 €/év)**, **illetve 100%-ot (15 €/év)** állatjóléti prémiummal javasolt elismerni.

– Az utóbbi években romló és vegyes minőségűvé vált vágóbárány minőségének javítására ugyancsak az állatjóléti háttér javításával lehet érdemben sort keríteni. Ez a folyamat együtt kell járjon a „**Garantált minőségű magyar bárány**” minőségi termékvédjegy bevezetésével, a vágóbárány előállítás minősítésével, és e címet elérő bárányok esetében a 0,1 €/kg élő súly minőségi prémium bevezetésével.

– A „**de minimis**” támogatás jelenlegi kerete korlátozott anyajuhlétszám támogatására elegendő (3500 Ft/anyajuh esetében ez 450 anyajuh/üzem). Ezért, a regionális fejlesztés keretében bevezetni javasolt jerke támogatás megvalósítására ez a támogatási forma nem megfelelő, mert vagy-vagy választási kényszer eredményez, és egyik cél teljesítését sem teszi megfelelő szinten lehetővé. Ugyan ez az indoka annak, hogy e termelői támogatási formát az első osztályú minőségű juh- és kecsketej termelésének támogatása esetében sem lehet kellő hatékonysággal igénybe venni. Erre is más formát szükséges találni (pl. feldolgozói „de minimis”).

– Mindenképpen szükség van az AKG támogatás 2015. évi kiesése miatt valamilyen pótlólagos, időszakos támogatás kidolgozására és bevezetésére. Emellett, ugyancsak szükség van az 1 200 ha feletti területen működő juhot is tartó gazdaságok állattartási támogatásának átgondolására, mert ellenkező esetben ezen üzemek esetében akár 50–70 000 anyajuh kiesésével is számolnunk szükséges!

Bátor Árpád

elnök, Juh Terméktanács Juh- és Kecse Terméktanács és Szakmaközi szervezet
Kukovics Sándor
ügyvezető igazgató